

sednictvím presidenta nejvyššího soudu neb jeho náměstka, odpovídá úplně zásadě parity, kdežto intervencí presidenta nejvyššího soudu, pokud se týče, jeho spolupůsobením co předsedy tohoto smíšeného senátu vtiskuje se tomuto senátu známka nejúplnější objektivity. Složený senát může návrh na rozhodnutí tvrzeného konfliktu kompetenčního mezi správním dvorem soudním a soudem říšským pouhým usnesením a limine zamítnouti, nenařídív vůbec veřejné jednání (rozh. ze dne 9. června 1880 č. 66, sb. »Hye« V., str. 1037). Návrh na rozhodnutí takových sporů učin dle toho, zda-li obě strany příslušnost si osobují nebo příslušnost odmítají, buď nejvyšší úřad správní nebo strana súčastněná. Žádost strany musí býti advokátem podepsána. Afirmativní spor o příslušnost je tu jen tehda, když oba soudy si příslušnost v téže věci a vztahu právním osobují a nálezy jejich si ve vlastním obsahu odporují (rozh. ze dne 9. června 1880 č. 66, sb. »Hye« V., str. 1037). Negativní spor o příslušnost je tu tehda, když oba soudy příslušnost odmítají, poněvadž odmítající soud druhý za příslušný považuje a jemu ihned záležitost k rozhodnutí přikazuje (rozh. ze dne 9. června 1880 č. 73, sb. »Hye« V., str. 1040).

Soud společenství rozepře viz Příslušnost soudní.

Soud správní viz Dvůr soudní správní.

Soud věci stížené viz Příslušnost soudní.

Soudy (řádne civilní).

I. Pojem a rozdělení:

Řádne civilní soudy jsou orgány státní určené k tomu, aby v mezích jim co do territoria a obsahu vytčených vykonávaly jménem státu veškerou pravomoc, pokud výkon její není vyhrazen některému soudu zvláštnímu. (na př. soudu živnostenskému, úřadu dvorního maršálka, soudům rozhodčím, smírčím, soudům konsulárním a p.).

K řádným soudům civilním jest počítati dle § 1 j. n.: soudy okresní, okresní soudy pro věci obchodní a námořské, zřízené v sídle samostatných soudů obchodních, po případě i na místech jiných (§ 2 odst. 2 j. n.), soudy krajské, pokud se týče (t. j., jsou-li zřízeny v hlavním městě té které korunní země), soudy zemské, pak soudy obchodní resp. obchodní a námořské (v Praze, ve Vídni a Terstu), vrchní soudy zemské a nejvyšší soudní dvůr ve Vídni.

Soudové tito dělí se:

1. dle toho, rozhodují-li již původně tu kterou záležitost právní nebo zabývají-li se přehlídkou a přezkoumáním správnosti rozhodnutí od soudů jiných (nižších) vydaných, na soudy první, druhé a třetí stolice. V první instanci rozhodují všechny soudy okresní; soudy krajské a zemské, jakož i soudy obchodní jsou buď instancí první nebo druhou, vrchní zemské soudy rozhodují vždy jen jako stolice druhá (výjimku tvoří jen spory syndikátní), nejvyšší soudní dvůr ve Vídni jest stolicí třetí (pro rozepře syndikátní stolicí druhou). Viz článek »Příslušnost«.

2. Dle toho, je-li rozhodování svěřeno jen jedině osobě nebo většímu počtu osob (senátu), na soudy o soudcích jednotlivých (Einzelgerichte), a soudy sborové (Gerichtshöfe). K prvním patří soudy okresní, k druhým všechny soudy ostatní.

3. Dle toho, zabývají-li se jen rozhodováním právních záležitostí nebo přísluší-li jim i výkon exekuce, na soudy rozhodovací a soudy výkonné.

K posléz naznačeným patří soudy okresní a výjimkou (§ 19 exek. ř.) soudy sborové; rozhodování jest přikázáno všem soudům řádným (§ 1 j. n.).

II. Všeobecná organizace soudů civilních.

Organizace soudní jest buď vnitřní nebo zevnější. Předpisy, které na útvar jednotlivých soudů a soudních orgánů se vztahují a právní postavení soudních osob i jejich služební poměr upravují, jsou předmětem vnitřní organizace soudní. Zásady, které k četnosti soudů ve státě přihlížejíce hranice jejich co do místa, obsahu a předmětu určují, jakož i jejich vzájemný poměr stanoví, tvoří zevnější organizaci soudní. (Srvn. Canstein I str. 60. Wach. Hdb. 317.)

V Rakousku smí býti organizace soudní upravována toliko zákonem (§ 2 zákl. zák. o moci soudcovské ze dne 21. pros. 1867 č. 144 ř. z.). Nejdůležitějšími zákony v obor tento spadajícími jsou vedle jur. normy z 1. srpna 1895 č. 111 ř. z. a jejího úvodního zákona (č. 110 ř. z.) zákon o soudní organizaci ze dne 27. listopadu 1896 č. 217 ř. z. a jednacím řád pro soudy I. a II. stolice vydaný min. nař. ze dne 5. května 1897 č. 112 ř. z.

Dle zákonů těchto, jakož i četných předpisů starších v platnosti ponechaných a mnohých dodatků později vydaných dělí se soudní úřadové dle úkolu ve výkonu pravomocí jim přikázaného a dle svého postavení na úřady hlavní, t. j. soudy v užš. sl. sm. a úřady vedlejší či pomocné. (O úřadech pomocných viz zvl. článek.)

Co se týče organizace soudních úřadů hlavních platí následující předpisy:

1. Okresní soudy zřízené mimo sídlo sborového soudu obsazeny jsou okresním soudcem nebo radou zemského soudu jako přednostou soudu okresního a pokud třeba i větším nebo menším počtem samosoudců, t. j. soudních adjunktů nebo tajemníků, kterým od ministra práv úřad samosoudců byl propůjčen. Kromě toho mají dle potřeby i pomocní úředníci soudcovští (tajemníci nebo adjunkti za samosoudce nejmenovaní) u okresních soudů býti systemisováni (§ 5 j. n. a § 24 z. o s. org.).

2. Pro okresní soudy městské, jakož i okresní soudy pro věci obchodní a námořské v sídle sborového soudu zřízené není zvláštní soudcovský personál systemisován. Soudům těmto jsou přiděleni radové zemského soudu, kterým řízení jest svěřeno, jakož i soudní tajemníci, kteří u těchto soudů jako samosoudci působí i pomocní úředníci soudcovští z personálu dotčeného představeného soudu sborového od presidenta tohoto soudu (§§ 5 odst. 4 a 6 j. n. a § 25 odst. 2 zák. o s. org.).

3. Soudy sborové první stolice (krajské, zemské, obchodní, resp. i námořské) obsazeny jsou presidentem (větší dvorním radou jako presidentem a vicepresidentem) a potřebným počtem radů zemského soudu, soudních tajemníků a adjunktů (§ 30 z. o s. org.). Při každém soudu obchodním (námořským) i při každém soudu zemském a krajském, jenž se soudnictvím kausálním (horním, obchodním) zabývá, jest zřízen i určitý počet odborných soudců laiků (§§ 20 a 21 z. o s. org.). Srvn. článek »Soudci odborní laici«.

4. Vrchní zemské soudy obsazeny jsou presidentem, vicepresidentem, příslušným počtem radů vrchního zemského soudu a soudcovských úředníků pomocných (soudních tajemníků) (§ 41 z. o s. org.).

5. Ohledně nejvyššího soudního dvoru ve Vídni má až do vydání jiného zákona platiti cís. pat. ze dne 7. srpna 1850 č. 325 ř. z. (čl. XI. úv. z. k j. n.). Personál soudcovský tohoto soudního dvoru sestává dosud z prvního a druhého presidenta, 3 presidentů senátních, 47 dvorních radů a potřebného počtu dvorních tajemníků a adjunktů radních tajemníků jako personálu pomocného (srvn. věstn. min. spr. z r. 1898 str. 158).

Pro celý obvod vrchního zemského soudu jsou jmenováni auskultanti a jedna část (nejvýše jedna šestina) soudních adjunktů, jež president vrchního zemského soudu dle potřeby ke kterémukoli soudu svého obvodu může přidělit (§§ 3 odst. posl. a 44 z. o s. org.).

Co do obsazení jednotlivých soudů v Rakousku soudním personálem srvn. nař. min. ze dne 5. května 1897 č. 9839 (věstn. min. spr. z r. 1897 č. 14).

III. Složení soudu rozhodovacího.

Co do otázky, jak složen býti má soud v tom kterém případě k rozhodování povoláný, platí zásada, že při soudech okresních rozhodovati má vždy soudce jediný, při soudech sborových z pravidla senát.

V podrobnostech jest zásada tato následovně provedena:

1. Soudy okresní. Při soudech okresních jest oprávněn samostatně pravomoc ve všech oborech právních vykonávati přednosta soudu okresního a vedle něho v oboru jim od presidia vrchního zemského soudu určeném všichni samosoudci pro tento soud ustanovení nebo třeba jen k dočasné výpomoci soudu tomuto přidělení (§ 5 j. n., §§ 24, 25, 47 z. o s. org., §§ 13 a 14 j. ř.). Z důvodu vhodnosti může president vrchního zemského soudu jednotlivým samosoudcům svěřiti samostatné a výlučné obstarávání veškeré agendy ve výkonu exekuce a ve věcech knihovních (§ 5 odst. 3 j. n.). Soudce k výkonu exekuce výlučně povolane nazývá zákon exekučními komisary. Jména jich mají býti na soudní desce vyhlášena (§ 23 odst. 2 ex. ř.).

2. Soudy sborové.

A. Při soudech sborových I. stolice rozhoduje, nehledí-li se k záležitostem vypočteným v § 36 z. o s. org. (dobrozdání a návrhy ve věcech zákonodárných a administrativních, poučení soudů, sestavení seznamu správců [§ 106 ex. ř.]), jež v senátě 11členném přednášeny býti mají, vždy senát složený ze 3 členů; při soudech kausálních (obchodních, horních, námořských) jest, pokud jde o některou záležitost sporného řízení, třetím členem senátu odborný soudce laik (§ 7 j. n. a § 50 ex. ř.). K jednání, jež delší doby vyžadovati mají, pak v případech, kdy pochybno jest, je-li senát obecný či kausální příslušným (§§ 62 a 63 j. n.), mají přivzati býti i soudcové náhradní, aby byli řízení přítomni (§ 9 odst. 2 j. n. a § 9 j. ř.). K líčení o odvolání proti rozsudkům soudů živnostenským mají přibráni býti dva živnostenští přísedící (§ 31 odst. posl. zák. ze dne 27. listopadu 1896 č. 218 ř. z.).

Z pravidla, že při soudech sborových I. stolice má býti rozhodováno v senátech, dopuštěny jsou četné výjimky. Ve snaze, co možno silami soudcovskými šetřiti, dovoleno jest v celé řadě případů, aby i u soudů sborových bylo řízení provedeno a po případě rozhodnutí vydáno soudcem jediným.

Případy ty rozpadají se ve 3 skupiny, z nichž

a) první zahrnuje ony, kdy celá odvětví agendy sborového soudu jedinému členu jeho jako samosoudci k vyřízení jsou svěřována,

b) druhou tvoří případy, ve kterých se jednotlivá vyřízení soudu sborového bez předchozího usnesení senátu jen jediným jeho členem vydávají a

c) třetí representují případy, kdy jednotlivé částky rozepře před soudce jediného jako soudce k příkazu činného jsou poukazovány.

Ad a) Ve skupinu prvou patří:

α) Příklad § 7 odst. posl. j. n. (§ 10 posl. odst. j. ř.), dle kterého vyřizování žalob směnečných vždycky jen jediným soudcem presidentem sborového soudu určeným diti se má,

β) případ § 7 odst. 3 j. n., dle kterého dáno presidentu sborového soudu na vůli, aby i vyřizování žádostí řízení amortisačního a žádostí knihovních, pak vyřizování návrhů na povolení exekuce jednotlivým členům svého soudu jako samosoudcům svěřil (srvn. i § 10 j. ř.);

γ) případ čl. XIV. úv. z. k j. n., dle něhož spory bagatelní a o rušenou držbu, zahájené dle § 79 j. n. před soudem sborovým, řídití a rozhodovati má jeden člen soudu od presidenta k tomu ustanovený jako samosoudce. (V řízení upomínacím vydává v případě § 79 j. n. platební rozkaz předseda senátu.)

Ad b) Skupiny druhé dotýká se celá řada předpisů, kterými jsou určitá vyřízení ve věcech soudu sborovému přikázaných vyhrazena buď

presidentu sborového soudu nebo

předsedovi senátu nebo vůbec

jednomu členu senátu, aniž by bylo usnesení senátu žádáno. Tak zejména jest presidentu sborového soudu uloženo, aby v případě § 328 odst. 3 c. ř. s. členy císařského domu jako svědky vyslechl a v případech nutných žádaný důkaz pro zachování průvodu připustil (§ 386 odst. 2 c. ř. s.), jakož i četné úkony s řízením soudu souvisící předsevzal. (Srvn. §§ 79, 100, 205, 219 odst. 2, 224, 247 odst. 2, 471, 582, 583, 584 a j. c. ř. s. § 31 odst. 1 a § 38 z. o s. org.). Předsedovi senátu svěřeny jsou všechny úkony, které na řízení procesu a dohled nad náležitým zachováním procesuálních předpisů se vztahují, i všechna vyřízení, která k zahájení rozepře čelí a všechna opatření, která s řízením procesu vůbec a veřejného jednání zvláště souvisí, jakož i nařízení, která k tomu se nesou, aby ten který procesný úkon náležitě byl proveden. (Srvn. Schauer pozn. 1 u § 7 j. n. a pozn. 2 u § 34 a Pantůček: Organizace str. 41 pozn. 1—4.) Předseda senátu může první rok buď sám předsevzítí nebo k tomu některého člena svého senátu určití (§ 34 j. n. a § 239 c. ř. s.). Předseda senátu může rovněž jako president soudu v nutných případech vyříditi návrh na provedení důkazu k zjištění průvodu a rozhodnouti o žádaných opatřeních prozatímných (§ 386 odst. 2 c. ř. s. a § 388 exek. ř.).

Úkony, které bez usnášení senátu se provádějí, vypočítává § 37 z. o s. org. K tomu řadí se i § 205 posl. odst. j. ř. Vyřízení sem spadající jsou dosahu a významu menšího, která zákon ani co do stránky faktické ani právní za obtížné nepokládá a je k vůli ušetření pracovních sil jen jedinému soudci svěřuje.

Ad c) Soudcem k příkazu činným nazývá se onen člen senátu nebo soudu, jemuž uloženo, aby určitá vyřízení po zákonu buď

α) senátu buď

β) presidentu soudu nebo

γ) předsedovi senátu příslušející provedl.

Ad α) Senát může svěřiti jen ony úkony soudci k příkazu činnému, jež dle kompetenčních předpisů v působnost jeho spadají, které však vzhledem k jejich povaze mimo ústní jednání před senátem nebo mimo zasedání senátu provésti nutno (§§ 34—36 j. n.). Dle předpisu zákona může senátem na soudce k příkazu činného býti vzneseno:

$\alpha\alpha$) veškeré jednání a všechny úkony spojené s intervencí soudní při projednávání o smír i při uzavření smíru (§ 204 odst. 2 c. ř. s.);

$\beta\beta$) provedení důkazu svědeckého, znaleckého i soudním ohledáním, jakož i intervencí při ohledání originálů listin za podmínek blíže v §§ 328, 352, 368 a 300 c. ř. s. vyslovených (srv. i § 276 č. 1 a posl. odst. c. ř. s. §§ 141 a násl. j. ř.);

$\gamma\gamma$) šetření i doplnění průvodního materiálu sborovým soudem I. instance jako soudem odvolacím dle § 488 odst. 2 c. ř. s. nařízené;

$\delta\delta$) řízení přípravné (§ 245, 247 c. ř. s.) musí vždycky soudci k příkazu činnému býti svěřeno (§§ 245, 247 a násl. c. ř. s.).

Ad β) President soudu může ustanoviti soudce, který rozhodnouti má o návrzích dle §§ 582 a 583 c. ř. s.

Ad γ) Předseda senátu jmenuje soudce k příkazu činného k provedení prvního roku (§ 239 c. ř. s.).

Ad β a γ) President soudu nebo předseda senátu může ustanoviti jednoho člena soudu nebo senátu, aby sepsal se stranami protokol v případě, ve kterém vůbec protokolární prohlášení se dopouští (§ 79 c. ř. s.).

Soudce k příkazu činný ustanovený senátem stojí pod dozorem tohoto senátu, který i ex officio usnesení a opatření jeho změnit může. Usnesení jeho, pokud vůbec jsou naříkatelna, lze bráti rekursem jen potud v odpor, pokud dříve změny jejich u senátu se bylo bez výsledku dovoláváno (§ 516 c. ř. s. § 151 j. ř.). Výjimku z tohoto pravidla činí soudce k příkazu činný provádějící řízení přípravné. Nad počínáním soudce tohoto vede dohled a rozhoduje o stížnostech proti opatřením jeho podaných nikoli senát, nýbrž výlučně a jedině předseda senátu sám (§§ 255 a 256 c. ř. s.).

B. U vrchních soudů zemských skládají se senáty z pěti členů (§ 8 j. n. odst. 1). Odborní soudcové laici v senátech vrchních soudů nezasedají. Záležitosti § 36 č. 1—3 z. o s. org. mají i při vrchním zemském soudě v senátě 11členném býti vyřizovány (§ 42 z. o s. org.). Podobně mohou i u vrchních soudů v případech § 37 č. 1—8 z. o s. org. vydána býti rozhodnutí bez předchozího usnášení senátu (§ 42, odst. posl. z. o s. org.) a určité záležitosti právní vyřízeny presidentem nebo předsedou senátu (srvn. § 471 c. ř. s.), nebo svěřeny soudci k příkazu činnému (§ 488 odst. 2. c. ř. s.).

C. U soudu nejvyššího rozhodují se všechny záležitosti právní v senátech sedmičlenných (§ 8 odst. 2. j. n. čl. XI. úv. z. k j. n., pat. ze dne 7. srpna 1850 č. 325 ř. z. a § 43 z. o s. org.). V senátech silnějších vyřizují se jen otázky zákonodárné nebo výkladu práva se týkající (§§ 16 a 17 cit. pat.).

Předpisy o sestavení a obsazení senátů mají ráz imperativní. Porušení jich zakládá zmatečnost řízení nebo rozhodnutí, na kterou vyšší instance i ex officio dbáti musí (§ 9 odst. 1 j. n., §§ 471 č. 5 a 7, 477 č. 2 c. ř. s. a § 83 z. o s. org.).

Co do sestavení senátů povolaných rozhodovati určitou záležitost právní, přijal zákon stanovisko t. zv. senátů stálých t. j. senátů sestavovaných vždy na celý rok napřed s působností jim taktéž pevně určenou (§ 24 z. o s. org. a § 21 a násl. j. ř.).

U sborových soudů stolice prvé mají býti sestaveny zvláštní senáty rozhodovací, zvláštní senáty odvolací a je-li třeba, zvláštní senát pro věci nesporné (§ 38 odst. 1. z. o s. org.). Senáty odvolací mají, pokud možno, vedle presidenta jen rady míti za členy, v senátech ostatních může vždy jeden tajemník soudní býti členem. Pro každý senát určí se i potřebný počet náhradníků (§§ 32—34, 38, 42 odst. 1 z. o s. org.).

Hlasování a usnášení se senátů děje se v sezení neveřejném (§ 413 c. ř. s.). Předcházetí mu může porada. Hlasovati jest vždy ústně. Výjimku obsahuje jen § 62 j. n. odst. posl. K usnesení třeba absolutní většiny hlasů členů senátních. Bližší ustanovení o způsobu rokování a usnášení se senátů, prohlášení a zjištění usnesení obsahují předpisy §§ 10 a násl. j. n. a §§ 181 a násl. j. ř.

Soudy celní polabské viz Plavba polabská a Příslušnost soudní.

Soudy důchodkové (trestní) viz Úřady důchodkové (trestní). Soudy horní.

I. Příslušnost soudů horních Viz čl. Příslušnost soudní (civilní).

II. Řízení před soudy horními.

Zvláštní řízení před soudy, vlastně senáty horními zavedl patent ze dne 1. listopadu 1781 č. 27 sb. z. s. Od 1. ledna 1898 řízení to však již neplatí, poněvadž dotýčný patent byl výslovně zrušen čl. III. č. 1 uv. z. k c. ř. s. O řízení před senáty horními platí tudíž dnes zásady povšechné, t. j. zásady o řízení před sborovými soudy I. stolice (§§ 226 nn. c. ř. s.).

III. Právo poplatkové.

Všecka podání budtež kolkována jako jiná podání soudní, tedy každý arch korunovým kolkem. Týkají-li se podání propůjčení koncessí, o jichž zápis do knihy horní má se soud z povinnosti úřední starati, budtež kolkována dle p. s. 43 K, t. j. první arch 1 zl. 50 kr. a každý další arch 36 kr. kolkem. Dle téže zásady dlužno posouditi veškera podání, jež směřují k zápisu do knihy horní. Výtahy z knihy horní kolkují se kolkem za 1 zl. z archu (viz Výtahy). (Další viz čl. Úřady horní.)

IV. Přehled sídel horních soudů I. a II. stolice a jich úředních obvodů.

Stanovisko soudu horního (zemského nebo krajského)	Ú ř e d n í o b v o d	Stanovisko vrchního soudu co II stolice
Cheb	obvod krajského soudu chebského	} Praha
Most	» » » českolipského, mosteckého, litoměřického	
Plzeň	obvod krajsk. soudu plzeňského, píseckého a obvod zems. soudu pražského	
Kutná Hora	obvod krajského soudu budějovického, chrudimského, královéhradeckého, kutnohorského, jičínského, mlado-boleslavského, libereckého a táborského	